

IV. CIVILINĖ TEISĖ

VIEŠAS SUSITARIMAS ĮREGISTRUOTI SANTUOKĄ (SUŽADĖTUVĖS), JO TURTINĖS IR NETURTINĖS PASEKMĖS

Lektorė Inga Kudinavičiūtė–Michailovienė

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 87
Elektroninis paštas ckk@ltu.lt

Pateikta 2003 m. rugpjūčio 26 d.

Parengta spausdinti 2003 m. spalio 23 d.

Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Darbo teisės ir socialinės saugos katedros vedėja prof. dr. Genovaitė Dambrauskienė ir šio fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros docentas dr. Leonas Virginijus Papirtis

S a n t r a u k a

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso[1], įsigaliojusio 2001 m. liepos 1 d., trečiosios knygos „Šeimos teisė“ II dalies II skyriaus pirmasis skirsnis įteisina susitarimo tuoktis (sužadėtuvių) institutą. Pasak kai kurių autorių [2, p. 14], sužadėtuvs – savotiška preliminarus sutartis, kuri vienai iš šalių elgiantis nesąžiningai gali sukelti teisinės pasekmės. Deja, tik vienas Civilinio kodekso 3.8 straipsnis yra skiriamas susitarimui tuoktis (sužadėtuvs), o visi kiti šio skirsnio straipsniai (3.9–3.11) reglamentuoja tokio susitarimo turtines ir neturtines pasekmes. Atsižvelgdami į ypač lakonišką sužadėtuvių reglamentavimą daugiausia dėmesio skirsime 3.8 straipsnio analizei, nors susitarimo tuoktis nuostatomis turėtų būti skirtas ir 3.7 straipsnis.

Autorė gvildena ir Vokietijos imperijos civilinio kodekso, galiojusio 1924–1939 m. Klaipėdos krašte, nuostatas, reglamentuojančius sutartuvių institutą, nagrinėja bei vertina Civilinio kodekso komentaro teiginius ir keleto užsienio valstybių teisės aktų normas, reglamentuojančias susitarimą tuoktis ir jo pasekmes.

Civilinio kodekso 3.7 straipsnyje pateikta susitarimo tuoktis sąvoka netiksliai vadinama santuokos samprata. Straipsnyje nustatyta, kad „Santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius“, nors santuoka jau yra sukuriama vyro ir moters šeimos teisiniai santykiai, tiksliau – šeima, ir tai nėra susitarimas kada nors ateityje sukurti tokius santykius kaip galėtų būti suprantamas susitarimas susituokti. Atsižvelgiant į tai 3.7 straipsnio pavadinimas ir turinys turėtų būti tikslinamas pakeičiant jo pavadinimą „Santuokos samprata“ pavadinimu „Susitarimo tuoktis samprata“ ir tiksliai suformuluojant jo turinį, kuris, pavyzdžiui, galėtų būti toks: „Susitarimas tuoktis yra vyro ir moters neįpareigojantis ir negalintis būti įgyvendintas prievarta ketinimas tam tikru laiku ir tam tikroje vietoje, pasiskirsčius santuokos sudarymo išlaidas ir pasikeitus dovanomis, sudaryti santuoką, kuris išreiškiamas žodžiu arba raštu paduodant prašymą civilinės metrikacijos įstaigai(viešas susitarimas tuoktis) ir sukkeliantis šio kodekso 3.9 – 3.11 straipsniuose nustatytas turtines ir neturtines pasekmes“.

Katalikų enciklopedijoje [3] sužadėtuvs (lot. *sponsalia*) įvardijamas „kaip priesaikos davimas, apgalvotas ir savanoriškas, išoriškai (verbališkai, raštu, veiksmu) išreikštas abipusis tam tikrų asmenų pažadas dėl būsimos santuokos“. Pagal šį aiškinimą sužadėtuvs gali būti suprantamas tik kaip pažadas, sutartis arba susitarimas, taip pat kaip tam tikri veiksmai,

pavyzdžiui, pasikeitimas žiedais, o ne tik ketinimas tai padaryti. Bažnytinės teisės kodeksas [4] sužadėtuvių klausimu turi tik vieną kanoną (kan.1062), kuriame teigiama, kad pažadas tuoktis gali būti vienpusis arba dvipusis ir reguliuojamas dalinės teisės, t. y. atsižvelgiant į krašto papročius ir civilinius įstatymus reguliuojamas Vyskupų konferencijos. Pažado tuoktis neištesėjimas nesuteikia teisės pagal santuokos savanoriškumo principą pateikti ieškinį dėl neįvykusios santuokos. Bažnytinėje teisėje galimas tik ieškinys dėl materialinės žalos atlyginimo (kan. 1062–2 paragraf.).

Visi kiti susitarimo tuoktis ir jo teisinių pasekmių skirsnio straipsniai – 3.9, 3.10, 3.11 – skirti turtiniams ir neturtiniams santykiams, atsiradusiems susitarus tuoktis, arba, tiksliau, juose nustatomi ne šeimos teisės, o civilinės teisės santykiai: Civilinio kodekso 3.9 straipsnio 2 dalyje dovanų teikimas, susijęs su būsima santuoka, nepagrįstai prilyginamas turto, kurio asmuo negalėjo ar neturėjo įsigyti, įsigijimui be teisinio pagrindo savo veiksmais arba kitokiu būdu tyčia ar dėl neatsargumo arba be teisinio pagrindo nesąžiningai praturtėjusiam kito asmens sąskaita. Vyro ir moters susitarimo tuoktis pagrindinis tikslas – sukurti šeimą, o ne nepagrįstai praturtėti arba įgyti turta, todėl skirsnyje turėtų būti reglamentuojami tik iš susitarimo tuoktis kilę santykiai. Civilinės teisės normos turėtų būti taikomos tik tada, jeigu būtų nustatyta, kad susitarimas tuoktis sudarytas turint vieną tikslą – nepagrįstai praturtėti arba įgyti turta, o ne kiekvieną kartą esant viešam susitarimui tuoktis.

Tokios išvados buvo padarytos išanalizavus tik minėtas susitarimo tuoktis instituto straipsnių nuostatas. Vertinant patį susitarimo tuoktis institutą tikslinga panagrinėti sutartuvių institutą, nustatytą Vokietijos imperijos civiliniame kodekse [5], kuris 1924–1939 m. galiojo Klaipėdos krašte ir iš kurio jis neabejotinai perimtas, nelabai sėkmingai modifikuotas ir įtvirtintas Civiliniame kodekse, taip pat katalikų sužadėtuves, kai būdavo ketinama sudaryti santuoką pagal bažnyčios (kanonų) teisę, kai kurių užsienio valstybių nuostatas dėl sužadėtuvių bei susitarimo tuoktis komentarus.

Vokietijos imperijos civilinio kodekso sutartuvės reglamentuojamos 1207–1302 paragrafuose. Pagal sutartuves vyras ir moteris, sulaukę pilnametystės (21 m.), galėjo pasižadėti sutartu laiku įregistruoti santuoką. Per sutartuves jie ne tik susitardavo dėl santuokos registravimo laiko, bet ir aptardavo pasirengimo vestuvėms materialines sąlygas. Susitarti būdavo galima žodžiu arba konkludentiniais veiksmais. Sutartuvių įrodymu galėjo būti pasikeitimas žiedais, dovanomis arba sutartuvių įregistruoti santuoką viešas pareiškimas. Remiantis sutartuvėmis nebuvo galima pareikšti ieškinio reikalaujant, kad santuoka būtų įregistruota ir neturėjo galios pasižadėjimas sumokėti baudą, jei santuoka nebūdavo įregistruota.

Jeigu vyras arba moteris atsisakydavo sutartuvių, jis arba ji turėdavo atlyginti antrajai šaliai ir jos tėvams, taip pat asmenims, atstovaujantiems tėvams, visus nuostolius, kuriuos sudarydavo rengimosi būsimei santuokai išlaidos. Asmuo, atsisakęs sutartuvių, taip pat turėdavo atlyginti antrajai šaliai nuostolius, kurie susidarydavo dėl numatomos santuokos atlikus veiksmus, pakeitusius jo (jos) materialinę padėtį ir darbo užmokestį. Atlyginti nuostolius nebūdavo reikalaujama, jeigu registruoti santuoką būdavo atsisakoma dėl svarbios priežasties. Moteris arba vyras, būdami kalti dėl atsiradusios svarbios priežasties, kuriai esant antroji šalis atsisakė registruoti santuoką, privalėjo atlyginti antrajai šaliai nuostolius tokia pačia tvarka, kuri buvo nustatyta atsisakius sutartuvių.

Vyras ir moteris, susitarę dėl santuokos registravimo, bet jos neįregistravę, taip pat galėjo pareikalauti iš antrosios šalies visko, kas buvo dovanota arba perduota sutartuvėms pažymėti. Tai buvo vertinama kaip grąžinimas neteisėto pelno, kurio nebuvo galima reikalauti, jeigu sutartuvės neįvykdavo dėl vyro arba moters mirties.

Vokietijos imperijos civiliniame kodekse taip pat buvo nuostatos dėl moralinės žalos atlyginimo. Pagal jas moralinės žalos atlyginimo galėjo reikalauti tik nekalta(skaisti) moteris, turėjusi lytinius santykius su sutartuvių vyru, kuris atsisakė sutartuvių arba dėl kurio kaltės atsirado svarbi priežastis atsisakyti sutartuvių. Reikalavimas atlyginti moralinę žalą negalėjo būti perduodamas arba paveldimas, išskyrus atvejus, kai tokia galimybė buvo numatyta sutartyje arba jau buvo pareikštas ieškinys dėl žalos išieškojimo.

Reikalavimams, kilusiems dėl sutartuvių neįvykdymo, vienai šaliai jų atsisakius, esant kaltei, dėl kurios atsirado svarbi priežastis jų atsisakyti, taip pat dėl nekaltos(skaisčios) mo-

ters lytinių santykių su sutartuvių vyru, buvo nustatytas dvejų metų senaties terminas, skaičiuojamas nuo sutartuvių pažeidimo momento.

Sutartuvės nebuvo privalomos, todėl jos negalėjo būti santuokos pripažinimo negaliojančia arba jos nutraukimo pagrindu. Šis teigiamai vertintinas sutartuvių reglamentavimas Vokietijos imperijos civiliniame kodekse nebuvo įtvirtintas mūsų Civiliniame kodekse, o susitarimas įregistruoti santuoką buvo suprantamas kaip pareiškimo dėl santuokos sudarymo pateikimas civilinės metrikacijos įstaigai, t. y. visiems, ketinantiems susituokti, privalomas.

Vokietijos imperijos civilinio kodekso reglamentuojamas sutartuves nagrinėjo Juozas Sideravičius [6]. Jas jis vadino priešsantuokine sutartimi ir pagrįstai kritikavo G. Rutenbergą, vadinantį šį institutą susižiedavimu. Pasak J. Sideravičiaus, toks pavadinimas yra nelabai tikslus, nes atspindi tik vieną priešsantuokinės sutarties požymį – susitariančiųjų tuoktis pasikeitimą žiedais, tačiau žiedais galėjo būti ir nepasikeičiama, o sutartis buvo laikoma sudaryta. Manytume, kad J. Sideravičiaus pateiktas sutartuvių pavadinimas atskleidžia jų turinį bei padeda geriau suprasti įstatymų leidėjo tikslą – apsaugoti nekaltos sutartuvių šalies turtinius interesus.

J. Sideravičius savo straipsnyje įvertino ir Vokietijos imperijos civilinio kodekso 1300 paragrafą, nustatantį, kad teisę reikalauti piniginės kompensacijos už moteriškos garbės suteršimą turi tik susitarusi dėl santuokos registravimo nekalta (skaisti) moteris. Bet kuri kita vyro suvedžiota moteris turi teisę reikalauti atlyginti padarytą žalą tik tuo atveju, jei ji gudrumu, grasinimu arba piktnaudžiavimu jos padėtimi buvo priversta lytiškai santykiauti su vyru. Jis pagrįstai tvirtina, kad sutartuvių institutas yra nepakankamai tiksliai sureguliuotas, nes nuostatos dėl kitų moterų, priverstų santykiauti su vyru, žalos atlyginimas buvo sureguliuotas ne santuokos ir šeimos teisės, o prievolinės teisės dalyje, ir kad tai yra moterų teisių į žalos atlyginimą maskavimas [6, p. 56].

Vokietijos imperijos civiliniame kodekse aiškiai nustatyta, kad sutartuvės yra priešsantuokinė sutartis, kurią prieš santuoką vyras ir moteris galėjo sudaryti arba nesudaryti ir kuri neturėjo jokios įtakos sprendžiant klausimą dėl jos teisėtumo.

XIX–XX a. pradžioje lietuviai susižadėdavo ir sudarydavo bažnytinę santuoką. Katalikų sužadėtuvių ir santuokos sudarymo normos buvo priimtos visuotiniame Tridento susirinkime 1562 m. sausio 18 d. ir 1563 m. gruodžio 4 d. 17–25 sesijose [7, p. 39]. Susirinkime patvirtintos taisyklės nesikeitė iki pat XX a. pradžios, tačiau 1907 m. rugsėjo 2 d. popiežius Pijus X papildė kanonų teisę dėl santuokos sudarymo formalumų [8, p. 220–222]: buvo sugriežtintas santuokos įteisinimas, t. y. pareikalauta įtvirtinti sužadėtuvių faktą raštiškai abiejų jaunųjų parašais, o santuoką sudaryti vieno iš besituokiančių gyvenamosios vietos parapijos bažnyčioje klebono ir dviejų trijų liudytojų akivaizdoje. Parapijos klebonas atlikdavo ikivedybinę jaunųjų apklausą, tris kartus viešai per pamaldas paskelbdavo užsakus ir išduodavo santuokos atestatą. Tad pagal kanonų teisę sužadėtuvių taip pat vertintinos kaip priešsantuokinė sutartis.

Bendrosios teisės valstybėse (JAV, Anglijoje) sužadėtuvių institutas, o būtent susitarimo tuoktis pažeidimas/sulaužymas žinomas jau daugiau nei 300 metų [9, p. 94]. Anglijoje, kitaip nei Lietuvoje, XIX–XX a. pradžioje buvo paplitusios slaptos sužadėtuvių, kurios reiškė, kad tam tikros apeigos buvo sakralizuojamos, o po jų vyras ir moteris jautėsi vienas kitam įsipareigoję ir net juridškai atsakingi vėliau arba anksčiau sukurti šeimą.

Užsienio valstybių teisės aktų normos, reglamentuojančios santuokos institutą, taip pat numato sužadėtuves. Pavyzdžiui, Latvijos Respublikos civilinio įstatymo [10] 26 straipsnis įvardija sužadėtuves „abipusiu pasižadėjimu sudaryti santuoką“. Italijos civilinis kodeksas [11] nepateikia susitarimo tuoktis sąvokos, tačiau, kaip ir Latvijos Respublikos teisės normos, numato, kad sužadėtuvių nesuteikia teisės teismine tvarka reikalauti sudaryti santuoką ir susitarimas dėl netesybų, numatytų kuriai nors šaliai atsisakius sudaryti santuoką, yra negaliojantis [11, 79 str.].

Tiek Italijos civilinio kodekso [11, 80–81 str.], tiek Latvijos Respublikos teisės akto normos [10, 27–28 str.] reglamentuoja susitarimo tuoktis (sužadėtuvių) neįvykdymo teises pasekmes, t. y. teisę reikalauti gražinti dovanas bei atlyginti nuostolius. Latvijos Respublikos civilinio įstatymo 27 straipsnis konkrečiai nustato, kad „... abu sužadėtiniai privalo gražinti

visą turtą, padovanotą vienas kitam, jų tėvų ar kito asmens būsimos santuokos proga“. Tad pagal užsienio valstybių teisės aktų normas sužadėtuves yra vyro ir moters abipusis pasižadėjimas ateityje sudaryti santuoką, o tokio susitarimo nevykdymo pasekmė – dovanų gražinimas ir nuostolių atlyginimas.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.8 straipsnio, reglamentuojančio susitarimą tuoktis (sužadėtuves), 2 ir 3 dalys komentuojamos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentare „Trečioji knyga. Šeimos teisė“ [12, p. 42–43].

Autorius, komentuodamas Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 2 dalį, nustatančią, jog susitarimas tuoktis gali būti išreikštas žodžiu ir raštu, teisingai teigia, kad jis gali būti sudarytas ir notarine tvarka, tačiau klaidingai tokiam susitarimui prilygina vedybinę sutartį, nes vedybinė sutartis yra sutuoktinių susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat po santuokos nutraukimo arba gyvenant skyrium (separacija) [12, 3.101 str.] ir įsigalioja tik po santuokos įregistravimo dienos, jei sutartyje nenustatyta kitaip [12, 3.102 str. 2 d.].

Susitarimo tuoktis rašte turi būti fiksuojamas vyro ir moters susitarimas tuoktis ir toks susitarimas neturėtų būti prilyginamas jokiems kitiems raštams, dokumentams arba sutartims. Vertinant 3.8 straipsnio 2 dalį galima būtų kalbėti apie tokio susitarimo formą, jo turinį, pavyzdžiui, kad jis galėtų būti parašytas laisvu stiliumi arba sutarties forma, kad jame turėtų būti nurodoma, kada vyras ir moteris ketina susituokti, kurioje civilinės metrikacijos įstaigoje, santuokos sudarymo išlaidų pasiskirstymas, išvardijamos dovanos, kurias susitarimo tuoktis šalys dovanoja vienas kitam, ir pan. Todėl minėtas Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 2 dalies komentaras dėl susitarimo tuoktis raštu prilyginimo vedybų sutarčiai laikytinas taisytinu suklydimu arba siūlymu papildyti 3.8 straipsnio 2 dalį komentuojamu tekstu.

Minėtame leidinyje netiksliai komentuojama ir Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 dalis nurodant, kad viešu susitarimu tuoktis „reikia pripažinti viešą paskelbimą apie numatomą bažnytinę(konfesinę) santuoką kanonų teisės nustatyta tvarka“. Toks komentaras iš esmės prieštarauja Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 daliai, nustatančiai, kad tik pateiktas nustatytos formos prašymas civilinės metrikacijos įstaigai įregistruoti santuoką laikomas viešu susitarimu tuoktis. Jokie kiti atvejai nei pagal Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 dalį, nei pagal kitas jo nuostatas nėra laikomi viešu susitarimu tuoktis. Todėl pateiktą Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 dalies komentarą taip pat galima vertinti tik kaip pasiūlymą papildyti šio straipsnio 3 dalį, kurios netobulumą autorius nurodo, tačiau komentuodamas ją neskiria teisės akto nuostatų ir jų komentavimo esmės.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.9 straipsnio 1 dalis nustato, kad „... abi viešo susitarimo šalys turi teisę reikalauti viena iš kitos gražinti viską, ką viena yra gavusi iš kitos kaip dovaną ryšium su būsima santuoka...“, tačiau šios normos komentaras minėtame leidinyje nepagrįstai išplečia subjektų, galinčių reikalauti gražinti dovanas, ratą, t. y. ši teisė suteikiama ir dovanas jiems įteikusiems tėvams bei jų giminaičiams. Tad ir 3.9 straipsnio 1 dalis komentaras ne aiškina, o bando papildyti įstatymo nuostatas nauju turiniu.

Vertindami Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatytą susitarimo tuoktis institutą prieiname išvadą, kad jis priimtas neatsižvelgiant į mūsų valstybės ekonominius, socialinius pokyčius, buvusią iki Kodekso priėmimo šeimos kūrimo praktinę asmeninių santykių sparčią kaitą, asmenų mobilumo veiksnių bei santuokos reglamentavimo pažangą, palyginti su santuokos sudarymo nuostatomis 1896 m. patvirtintame ir 1900 m. sausio 1 d. įsigaliojusiame Vokietijos imperijos civiliniame kodekse, iš kurio šis institutas yra perimtas. Kaip minėjome, sutartuvės norintiems susituokti vyrui ir moteriai nebuvo privalomos, o dabartiniame Civiliniame kodekse susitarimas tuoktis tapo privalomas, nes pareiškimo pateikimas civilinės metrikacijos įstaigai dėl santuokos įregistravimo kiekvienu atveju laikomas viešu susitarimu tuoktis ir kiekvienu atveju nesusituokus atsiranda Civiliniame kodekse nustatytos turtinės ir neturtinės pasekmės. Manytume, kad vyro ir moters pareiškimas civilinės metrikacijos įstaigai dėl santuokos sudarymo, kaip ir buvo iki Civilinio kodekso įsigaliojimo, turėtų būti laikomas tik administraciniu aktu (tarp jų ir civilinės metrikacijos įstaigos), sukeliančiu pasekmes, nustatytas Civilinio kodekso 3.299 straipsnio 3 dalyje, t. y. prašymas įregistruoti santuoką netektų galios bent vienam asmenų, padavusių prašymą, nustatytu laiku neatvykus

įregistruoti santuokos arba atsiėmus prašymą. Žvelgiant plačiau reikėtų siekti, kad santuokos registravimas, turint galvoje šiuolaikinių socialinių ir asmeninių santykių kaitos intensyvumą (Vilniaus m. civilinės metrikacijos skyriui pateikta prašymų įregistruoti santuoką: 2001 m. – 3392, neatvyko į registraciją – 195; 2002 m. – 3486 ir 47), asmenų mobilumo pokyčius, būtų kiek galima supaprastintas, pavyzdžiui, neatidedant jo vienam mėnesiui (patikslinus 3.301 str. nuostatą – „praėjus ne mažiau kaip vienam mėnesiui“) ir neribojant vieta (atsisakius 3.298 str. nuostatos – „santuoka registruojama vieno iš susituokiančiųjų arba jų tėvų gyvenamosios vietos civilinės metrikacijos įstaigose“). Santuoka turėtų būti registruojama besituokiančiųjų ir civilinės metrikacijos įstaigos sutartu laiku ir bet kurioje besituokiančiųjų pasirinktoje civilinės metrikacijos įstaigoje. Tada vyro ir moters siekio sukurti tradicinę šeimą nevaržytų archaiškos normos, pavyzdžiui, susitarimas tuoktis, ir neverstų jų ieškoti kitų būdų kurti šeimą. Tai, kad šių būdų padaugėjo, rodo ne tik gyventojų surašymas, bet ir atlikti sociologiniai tyrimai [13, p. 25, 29–31; 14, p. 117–119]. Jų duomenimis, tai santuokinių santykių partnerystė, kuri jau jauniausiose amžiaus grupėse vis dažniau tampa šeimyninio gyvenimo pradžia ir šios partnerystės tipo spartų plitimą Lietuvoje skatina ne tik atviros vi-suomenės sąlygos, bet ir socialinės–ekonominės sistemos pokyčiai bei, kaip minėjome, vis sudėtingesnė santuokos registracija.

Išvados

1. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.7 straipsnyje pateikta susitarimo tuoktis samprata netiksliai vadinama santuokos samprata, o turinys ne iki galo atskleidžia jos pagrindinius ypatumus. Pateikta samprata tikslintina ją formuluojant, pavyzdžiui, taip: „Susitarimas tuoktis yra vyro ir moters neįpareigojantis ir negalintis būti įgyvendintas prievarta ketinimas tam tikru laiku, tam tikroje vietoje, pasiskirsčius santuokos sudarymo išlaidas ir pasikeitus dovanomis, sudaryti santuoką ir sukurti šeimą, sukeltantis šio kodekso 3.9, 3.10, 3.11 straipsniuose nustatytas turtines ir neturtines pasekmes“.

2. Civilinio kodekso 3.9 straipsnio 2 dalyje dovanų davimas būsimos santuokos proga nepakankamai tiksliai prilyginamas nepagrįstam praturtėjimui arba turto įgijimui. Nuostatos dėl nepagrįsto praturtėjimo ir turto įgijimo turėtų būti taikomos tik tuo atveju, jeigu susitarimu tuoktis būtų siekiama nepagrįstai praturtėti arba įgyti turta, t. y. susitarimas tuoktis turėtų būti reguliuojamas šeimos teisės normomis.

3. Susitarimo tuoktis instituto normos, nustatytos 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, ketinantiems susituokti vyrui ir moteriai neturėtų būti privalomos, kaip ir pagal Vokietijos imperijos civilinį kodeksą, iš kurio susitarimo tuoktis institutas yra perimtas.

4. Perimant iš 1896 m. patvirtinto Vokietijos imperijos civilinio kodekso sutartuvių institutą nebuvo atsižvelgta į pakitusias mūsų ekonomines ir socialines sąlygas, suintensyvėjusią asmeninių santykių kaitą pagerėjusiomis mobilumo sąlygomis, todėl susitarimo tuoktis instituto Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse reikėtų atsisakyti.

5. J. Sideravičius, vertindamas Vokietijos imperijos civilinio kodekso 1300 paragrafą, suteikiantį teisę reikalauti piniginės kompensacijos tik susitarusiai dėl santuokos sudarymo nekaltai(dorai) moteriai, lytiškai santykiavusiai su susitarimo vyru, ir atlyginimo už padarytą žalą bet kuriai kitai moteriai, kuri gudrumu, grasinimu arba piktnaudžiavimo priklausoma jos padėtimi buvo priversta santykiauti su vyru, pagrįstai teigia, kad minėtos piniginės kompensacijos ir atlyginimo už padarytą žalą teisės sureguliuojimas ne santuokos ir šeimos teisės, o prievolinės teisės dalyje maskavo jų skirtumą.

6. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.8 straipsnio, reglamentuojančio susitarimą tuoktis (sužadėtuves), 2 ir 3 dalys komentuojamos „Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentare. Trečioji knyga. Šeimos teisė“. Komentuojant Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 2 dalį, nustatančią, kad susitarimas tuoktis gali būti išreikštas žodžiu ir raštu, teisingai teigiama, kad jis gali būti sudarytas ir notarine tvarka, tačiau tokiam susitarimui klaidingai prilyginama vedybinė sutartis, kuri yra sutuoktinių susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas

santuokos metu, taip pat nutraukus santuoką arba gyvenant skyrium (separacija). Nei komentuojamoje dalyje, nei kurioje nors kitoje Civilinio kodekso nuostatoje susitarimas tuoktis nėra prilyginamas jokiems kitiems raštams, dokumentams ar sutartims. Todėl minėtas Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 2 dalies komentaras dėl susitarimo tuoktis raštu prilyginimo vedybų sutarčiai laikytinas taisytinu suklydimu arba siūlymu papildyti 3.8 straipsnio 2 dalį komentuojamu tekstu.

7. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 dalies komentare netiksliai nurodoma, kad viešu susitarimu tuoktis reikia pripažinti viešą paskelbimą apie numatomą bažnytinę(konfesinę) santuoką, nes tai prieštarauja Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 daliai, nustatančiai, kad tik paduotas nustatytos formos prašymas civilinės metrikacijos įstaigai įregistruoti santuoką laikomas viešu susitarimu tuoktis. Todėl pateiktas Civilinio kodekso 3.8 straipsnio 3 dalies komentaras vertintinas tik kaip pasiūlymas papildyti šio straipsnio 3 dalį.

8. Vyro ir moters pareiškimas civilinės metrikacijos įstaigai turėtų būti laikomas tik administraciniu aktu, tarp jų ir civilinės metrikacijos įstaigos, sukeliančiu pasekmes, nustatytas Civilinio kodekso 3.299 straipsnio 3 dalyje – prašymas įregistruoti santuoką netektų galios bent vienam asmeniui, padavusiam prašymą, nustatytu laiku neatvykus įregistruoti santuokos arba atsiėmus prašymą.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000. Nr. 74.
2. Mikelėnas V. Trečioji Civilinio kodekso knyga „Šeimos teisė“ // Teisės problemos. 1998. Nr. 2.
3. Catholic Encyclopedia. Betrothal // <http://www.newadwent.org/cathen/02537c.htm>
4. Code of Canon Law // http://www.deacons.net/Canon_Law/book_4.htm
5. Vokiečių imperijos civilinis kodeksas. – Kaunas, 1927.
6. Sideravičius J. Teisinis santuokos reguliavimas buržuazinėje Lietuvoje (1. Klaipėdos krašte 1924–1939 m.) // Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai. A. serija. 1977. T. 4(61).
7. Marcinkevičienė D. Vedusiųjų visuomenė: santuoka ir skyrybos Lietuvoje XIX amžiuje – XX amžiaus pradžioje. – Vilnius: Vaga, 1999.
8. Skvireckas J. Nauji įstatymai apie sužadavinimą ir moterystę // Draugija. 1908. Nr. 4.
9. De Witt Gregor J., Swisher P. N., Wolf Sh. L. Understanding Family Law. 2nd edition, 2001.
10. Нормативные акты Латвийской Республики. Гражданский кодекс. Ч. 1 // Семейное право. Акты гражданского состояния. – Рига, 1994.
11. The Italian Civil Code and complementary Legislation Table of Contents foreword introduction. New revised and updated edition by Maris Beltramo. Oceana publication, INC Dobbs Ferry, N.Y., 1993.
12. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. – Vilnius: Justitia, 2002.
13. Stankūnienė V., Baublytė M., Kanopinė V. ir kt. Gimstamumas ir šeima: biografinis požiūris. – Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1999.
14. Stankūnienė V., Eidukienė V., Gruževskis B. ir kt. Paramos šeimai politika: samprata ir patyrimas. – Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2001.

Public Agreement to Get Married (Engagement) and its Property and Personal Non-Property Consequences

Lecturer Inga Kudinavičiūtė–Michailovienė

SUMMARY

This article presents a new institution, which an engagement to get married (betrothal). Taking into consideration particularly laconic regulation of engagement we draw attention to analysis of the 3.8 article of the third Civil Code book. Besides we have analyzed legal regulations of the Civil Code of German Empire, which was valid in 1924–1939 in Klaipėda region and which regulations of engagement are adopted in the present Civil Code. We also give some propositions to the third Civil Code Commentary. Nowadays institution of the engagement is legalized in some other countries (i. e. Italy, Latvia) too.

During the analysis of the Civil Code norms, which provide the engagement to get married we give several suggestions for conception of agreement to get married (engagement). In our opinion, agreement to get married (engagement) is an intention between male and female in some time and somewhere to get married and to create a family, but this intention is non-obligated and can't be brought by coercion. At the same time the procedure of dividing expenditures of marriage contracting and exchanging presents, may be a reason of property and personal non-property consequences, provided in articles 3.9–3.11 of the Civil Code.

Some authors treat the engagement as a kind of a preliminary contract, which can be expressed in oral or in written or in notarial form. But in our opinion, engagement is by mistake equated with marriage contract, which is an agreement between spouses, provides their property rights and duties during marriage, in divorce or separation case.

Analyzing the 3.8 article of the Civil Code the author draws attention to the public agreement to get married, which is treated only as a set form of application to get married given to Registry of Civil Status. So in the conclusions the author emphasizes that in the Commentary of the third Civil Code book the public betrothal is also considered by mistake as the public declaration about provided church marriage.

Although the number of marriages is growing (e.g. in 2001 – 3197, 2002 – 3439), but there are no disputes because of promise breach to get married or notarial practice of engagement contract. Taking into consideration recent economical and social conditions and altering changes in personal relations among young people there is a suggestion to refuse engagement legislation in the Civil Code. Besides it isn't so popular or legalized in foreign countries (e.g. France, Russia).